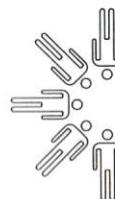

Introducere în interpretarea jungiană a desenelor

Theodor Abt

Traducere din engleză
Andreea Ilie

MISTERELE
INCONȘTIENTULUI
COLECTIV

Trei

Cuprins

Cuvânt-înainte 11

Introducere: Descoperirea inconștientului 15

Partea 1

Necesitatea unei maniere de interpretare a imaginilor conform lui C.G. Jung	19
1.1. La început a fost imaginea	21
1.2. Cuvânt și imagine	24
1.3. Instinct și imagine	28
1.4. Structuri universale ale imaginației	35
1.5. Arhetip și Simbol	38
1.6. Imaginile ca punți către inconștient	41
1.7. Efectele Picturilor	47

Partea a 2-a

Propunerea unei metode de interpretare a imaginilor ...	53
2.1. Interpretarea ca „Arta de a crea conștiință“	55
a. Cele două atitudini	56
b. Cele Patru Funcții ale Conștiinței	59
2.2. O modalitate posibilă de abordare	62
a. Circumambularea cu cele Patru Funcții	62
b. Ipoteza și opusul ei	63
c. De la „celula vie“ la interpretare	66
2.3. Pericolele Interpretării	70
2.4. Analiza și sinteza	73

Instrumente pentru interpretare	77
3.1. Asociații și amplificări	79
3.2. Amplificarea aspectelor materiale	82
a. Hârtia	82
b. Procedeul	83
c. Cadrul	90
d. Formatul	90
3.3. Aspecte Formale	94
a. Organizarea	94
b. Proporția	97
c. Mișcarea	101
3.4. Simbolismul spațiului	104
a. Calitatea locului	104
b. Perspectiva	109
3.5. Simbolismul culorii	114
a. Aspecte de bază	114
b. Cele trei culori primare (roșu, albastru, galben)	121
c. Cele trei culori primare amestecate (verde, oranž, violet)	129
d. Alte culori și nonculorii (maro, negru, gri, alb)	137
e. Culori amestecate	145
3.6. Simbolismul numerelor	147
a. Natura simbolică a numerelor	147
b. Numerele ca elemente de bază ale ordinii	152
c. Amplificarea primelor zece numere	155
NUMĂRUL 1	156
NUMĂRUL 2	161
NUMĂRUL 3	165
NUMĂRUL 4	171
NUMĂRUL 5	176

NUMĂRUL 6	183
NUMĂRUL 7	187
NUMĂRUL 8	195
NUMĂRUL 9	198
NUMĂRUL 10	202
d. Numerele de la 11 la 17	205
NUMĂRUL 11	205
NUMĂRUL 12	207
NUMĂRUL 13	212
NUMĂRUL 14	214
NUMĂRUL 15	216
NUMĂRUL 16	217
NUMĂRUL 17	218
3.7. Tematici	220
3.8. Criterii potențiale pentru psihoza latentă	224

Partea a 4-a

Câteva considerente finale	229
4. Câteva considerente finale	231
Bibliografie	233
Index	239
Sursele imaginilor	255

Introducere

Descoperirea inconștientului

Punctul de cotitură în dezvoltarea psihologiei psihodinamice moderne a apărut chiar la începutul secolului trecut, în 1900. În momentul în care fizicianul Max Planck a descoperit un nou model pentru înțelegerea naturii exterioare — teoria cuantică —, Sigmund Freud descopera o nouă realitate a naturii noastre interioare. El a numit această parte a psihicului nostru inconștient. și a concluzionat că această realitate este un fenomen secundar al conștiinței, „coșul de gunoi“, ca să mă exprim așa, umplut cu dorințele refulate ale individului. Căutând înțelegerea acestei realități, el a descoperit că visele sunt un ghid esențial. Prin urmare, el a numit visele „via regia“ (calea regală) către inconștient. Publicarea *Traumdeutung* a marcat un punct de cotitură în dezvoltarea psihologiei psihodinamice moderne.¹

Cartea lui Freud l-a inspirat pe Tânărul psihiatru Carl Gustav Jung, care a devenit unul dintre susținătorii și adeptii timpurii ai teoriei psihicului dezvoltate de Freud. Experiențele sale personale l-au condus însă pe Jung la concluzii diferite despre această natură internă. El a formulat ipoteza existenței unui inconștient comun sau colectiv. Asta înseamnă că există nu doar structuri psihice comune tuturor ființelor umane din toate timpurile, dar și că acest tărâm este un sistem psihic secundar independent, originea conștiinței și baza creațivității. Ambele fenomene sunt cât se poate de relevante

¹ S. Freud, *Interpretarea viselor*, Editura Trei, București, 2010.

pentru interpretarea imaginilor care apar din inconștient.
Următoarea diagramă (Fig. 1) poate fi utilă în vizualizarea acestui concept al psihicului.

Mai mult decât atât, Jung a reușit să demonstreze că, prin studierea și meditarea asupra propriilor imagini izvorâte din inconștient, persoana se angajează în procesul de a deveni din ce în ce mai conștientă de propriul potențial creativ și de sensul unic al vieții. El a numit acest proces *individuație*. Centrul de reglare, prin care acest proces devine din ce în ce mai conștient, l-a numit *Sine*.

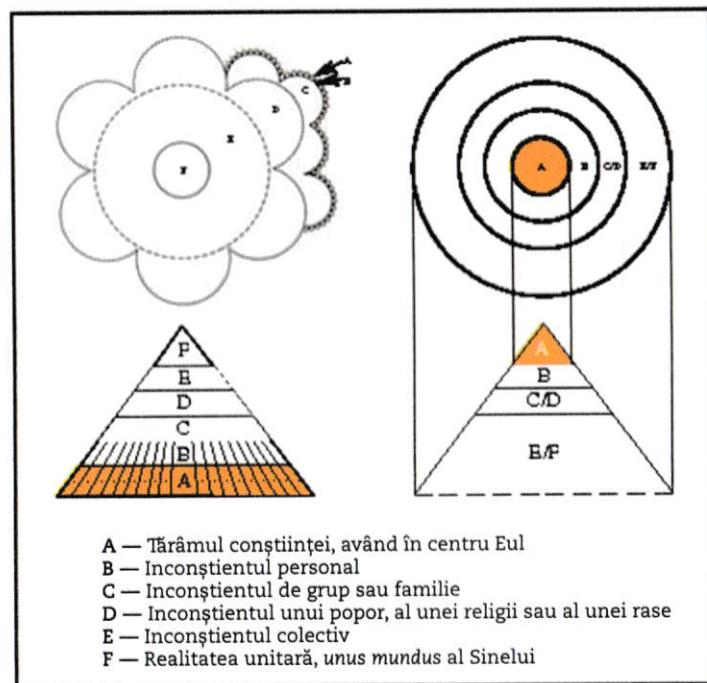

Fig. 1: Două abordări complementare ale structurii psihicului potrivit lui C.G. Jung².

² M.-L. von Franz, *Projection and Recollection*, pp. 80-81. Piramida stângă a fost adăugată de autor.

Pentru că inconștientul ne apare adesea în vise, fantasme, viziuni și produse ale imaginației active sub forma unor imagini, a devenit crucial pentru Jung să înțeleagă sensul picturilor sale și ale clienților lui. El îi sfătuia adesea pe oamenii cu care lucra „să se exprime prin creion și pensulă. Această modalitate s-a dovedit a fi cea mai valoroasă, în special în cazul oamenilor care nu erau capabili să își exprime fantasmele verbale; în plus, îi permitea pacientului să participe în mod activ la tratament, chiar și în timpul lor liber³. Din aceste considerente, arta interpretării imaginilor a devenit o etapă importantă în formarea analiștilor jungieni.

³ E. A. Bennett, Vorwort în: C.G. Jung, *Das symbolische Leben* [GW 18/I], p. 18 (doar în ediția germană a Operelor Complete).

Partea 1
**Necesitatea unei
maniere de interpretare
a imaginilor conform lui
C.G. Jung**

Fig. 2 și 3: Picturi pe rocă din peștera Chauvet, Franța; 32 000 de ani vechime.

1.1. La început a fost imaginea

Ca să dezvoltăm o atitudine potrivită pentru interpretarea imaginilor, este important să clarificăm anumite concepte de bază. Ce este o imagine? Care este funcția imaginii? Imaginile au o funcție primordială pentru animale și oameni. În primul rând, percepția lumii exterioare — adică interpretarea de către creier a impulsurilor transmise de organele de simț — are loc prin intermediul imaginilor. În urma cercetărilor sale privind puterea imaginilor, neurobiologul Gerald Hüther vorbește despre existența unei uniuni a tot ceea ce este percepță în lumea exterioară, suprapuse pe niște imagini interioare, astfel încât o imagine externă este transformată într-o nouă, „imagine vizuală“ specifică, ceea ce este auzit este transformat într-o „imagine auditivă“, ceea ce este mirodit devine o „imagine olfactivă“, ceea ce este atins, o „imagine tactilă“⁴ interioară. Dacă impactul emoțional al acestor imagini este suficient de puternic, ele ating conștiința.

C.G. Jung însuși a scris despre importanța imaginilor: „Este ca și cum nu știm sau uităm constant că tot ceea ce este conștient este imagine, și imaginea este psihic.“⁵ Într-adevăr, adesea nu suntem conștienți de faptul că orice devine conștient apare mai întâi *ca imagine*. Jung a folosit cuvântul *imagine* cu sensul lui propriu, de reprezentare. O entitate psihică poate fi reprezentată — devenind astfel un conținut conștient — doar dacă are calitatea unei imagini. Prin urmare, el denumește toate conținuturile conștiente imagini, din moment ce sunt reflecții ale proceselor care au loc la nivelul creierului.⁶ Jung

⁴ De la G. Hüther, *Die Macht der inneren Bilder* (Puterea imaginilor interioare), p. 22f.

⁵ C.G. Jung, *Studii despre reprezentările alchimice*, în *Opere complete*, vol. 13, Editura Trei, București, 2017.

⁶ C.G. Jung, *Dinamica inconștientului*, în *Opere complete*, vol. 8, Editura Trei, București, 2013.

susține că psihicul constă din imagini reflectate, adică procese simple ale creierului și reproducerile unei serii aproape infinite. Aceste imagini au calitatea de a fi conștiente.⁷ Așadar, imaginile sunt esențiale în cadrul procesului de conștientizare, lucru pe care îl vom demonstra în această carte.

Așa cum putem observa deja în arta rupestră din toată lumea, chiar și primele picturi ale oamenilor sunt mai mult decât rezultatul reprezentării unei percepții exterioare și a unei imagini conștiente, intentionate. Ele pot și să exprime, până la un anumit punct, conținuturi aparținând lumii interioare, oglindind ceea ce este pentru o clipă constelat în inconștient. Desenând și pictând astfel de imagini, oamenii devin treptat conștienți de reprezentările din lumea interioară și pot împărtăși cu alții ceea ce a descins din inconștient. Atât timp cât cineva poate să înregistreze și să redea ceea ce vine din ținutul inconștient, el poate să aducă spiritul inconștientului în conștiință. Această abilitate marchează începutul spiritului uman.⁸

Următoarea pictură rupestră (Fig. 4) este una din reprezentările timpurii ale unei asemenea experiențe, respectiv pătrunderea a ceva spiritual, din lumea interioară, în sfera conștiinței umane. Este vorba despre așa-numitul om-pasăre din Lascaux, o peșteră preistorică din vestul Franței, care are o vechime de aproximativ 17 000 de ani. Pictura se află într-o grotă din adâncul peșterii și înfățișează o ființă umană cu cap de pasăre. Ideea omului-pasăre se regăsește mai târziu, pe întregul parcurs al evoluției civilizației umane, de exemplu în Egiptul antic, în forma regelui Thot, care este

adesea reprezentat ca un om cu cap de ibis. Omul-pasăre este mediatorul între lumea aceasta și alte lumi ale spiritului, un mesager al zeilor. Aceste reprezentări care pun împreună lumea exterioară (pasăre și om) și lumea interioară a fantasmei (omul-pasăre), așa cum putem vedea în Lascaux, ne fac conștienți de faptul că oamenii comunicau despre ambele lumi, cea exterioară și cea interioară, încă din timpuri neolitice.

Fig. 4: Așa-numitul om-pasăre din Lascaux, o peșteră preistorică din vestul Franței, având o vechime de aproximativ 17 000 de ani.⁹

⁷ C.G. Jung, *op.cit.*

⁸ Aceste opinii au fost elaborate pentru o expoziție de artă pe stâncă de pe toate continentele, numită „Începutul spiritului uman”. S-a deschis pentru prima dată în Cologne, Germania, în 2000, sub titlu „Am Anfang was das Bild” și de atunci a călătorit în toate orașele importante din Europa.

⁹ J. Clottes și D. Lewis-Williams, Schamanen, p. 36.

Libris

1.2. Cuvânt și imagine

Respect pentru oameni și cărți

Oamenii preistorici n-au avut nevoie să învețe cum să „citească“ imaginile dintr-o carte. Capacitatea de a citi „Cartea naturii“ era însă necesară pentru supraviețuire. Astă înseamnă, de exemplu, abilitatea stranie de „a citi“ urmele animalelor, de a găsi oportunități pentru vânătoare și de a evita pericolul; sau o abilitate de a „citi“ cerul, prezicând vremea, ori de „a citi“ limbajul corpului altor oameni, sau pe acela al animalelor. Noi, toti, ne-am născut cu această abilitate de a citi imaginile. Copiii mici și mamele lor se înțeleg între ei cu ajutorul limbajului corporal, care este pur și simplu un limbaj al imaginilor. Și fiecare copil are plăcerea naturală, impulsul și abilitatea de a desena și de a picta.

Însă odată cu dezvoltarea și întărirea conștiinței Eului, în special odată cu apariția tendințelor generale care au guvernat educația ultimelor două secole, gândirea liniară, orientată spre scop a devenit o normă. Subiectele principale de studiu sunt ctitul, scrisul, gramatica și matematica. Acest tip de formare în gândirea liniară s-a dovedit a avea foarte mult succes în rezolvarea anumitor probleme. Desenatul și „gândirea în imagini“ nu au mai fost atât de importante, contând tot mai puțin în cadrul examenelor de promovare și sfărșind prin a fi neglijate. Astăzi, în lumea occidentală, gândirea liniară este modelul dominant de adaptare la lume. Iar înțelegerea relației cauză-efect este modelul dominant de a privi realitatea.

Odată cu creșterea predominantei gândirii liniare în ultimii 200 de ani, abilitatea de a citi imagini a scăzut. Prin urmare, mulți oameni și-au pierdut abilitatea de a desena și de a picta. Cât de des am auzit, în timpul ședințelor mele de consultăție, următoarea obiecție: „În niciun caz nu pot desena o imagine a acestei teme din vis, pur și simplu nu pot să fac asta, nu sunt pictor“. Pe de altă parte, rar ezită cineva să scrie un text despre propriul vis, spunând: „Nu sunt scriitor“.

Evoluția celor două modele de percepție e strâns legată de dezvoltarea conștiinței umane, care este, din punct de vedere filogenetic, legată de creșterea în volum a cerebelului la oameni. Putem spune, în linii mari, că această parte superioară a creierului, partea cea mai Tânără filogenetic dintre „cele patru ale creierului“, este oarecum legată de dezvoltarea conștiinței și de lumea conștiinței Eului, în timp ce toate celelalte trei părți mai vechi ale creierului, respectiv sistemul limbic, trunchiul cerebral și aşa-numitul creier intestinal¹⁰ sunt componente pe care le avem în comun cu strămoșii noștri nonumani (vezi Fig. 5).

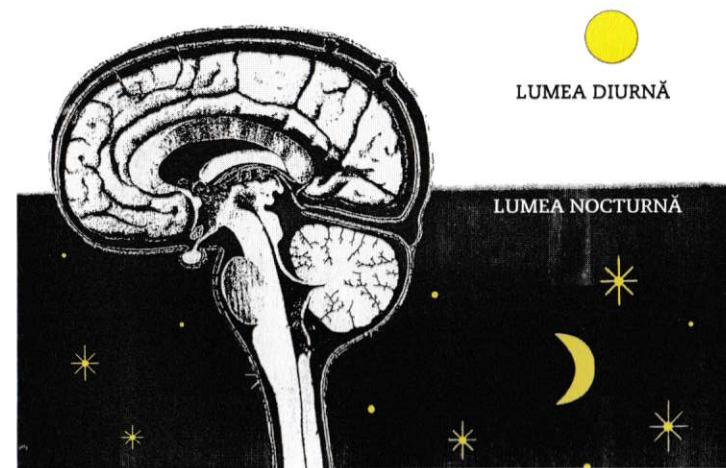

Fig. 5: Această ilustrație simbolizează modul în care partea superioară, mai Tânără a creierului este conectată în principal cu lumea diurnă și cu funcțiile conștiente, în timp ce părțile mai vechi, mai joase ale creierului sunt în general legate de procesele inconștiente. Dar trebuie să rămânem conștienți de faptul că noaptea, întreaga structură a creierului este implicată în stadiile viselor.

¹⁰ Intestinul este inervat de sistemul nervos, considerat un creier complex integrativ în sine. Vezi Michael D. Gershon, *Al doilea creier*.

În timp ce „gândirea în imagini“ și gândirea liniară se află în legătură cu părțile mai bătrâne sau mai tinere ale creierului, există și o specializare corespondentă între cele două emisfere cerebrale ale creierului, aşa cum demonstrează cercetările neuroștiințelor moderne (Fig. 6). Cele două modalități de percepție — liniară și vizuo-spațială — sunt adesea conectate cu o activitate mai puternică la nivelul uneia din cele două emisfere ale creierului. Cercetările riguroase au arătat că gândirea liniară activează mai ales emisfera stângă, în timp ce gândirea spațială și cea în imagini activează ambele emisfere, cu o dominanță a celei drepte.¹¹ (Cele două emisfere sunt conectate prin fascicule de nervi, numite *corpus callosum*.)

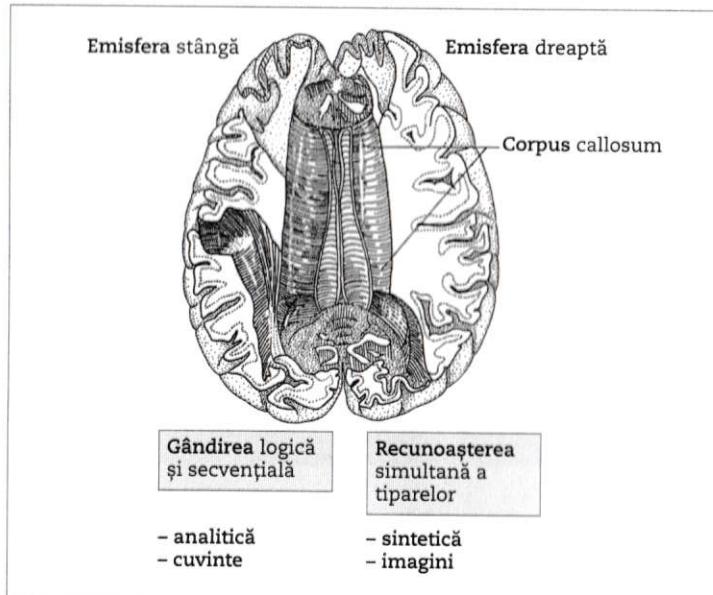

Fig. 6: Cele două emisfere ale creierului și activitatea lor predominantă.

¹¹ Bazate în principal pe cercetările lui Roger W. Sperry, pentru care acesta din urmă a primit Premiul Nobel în 1981.

Cercetările privind funcționarea creierului nostru sunt cu adevărat fascinante¹², deoarece realitatea inconștientului este, de asemenea, proiectată în ele. Se poate vorbi, până la un punct, de o mitologie modernă a creierului. Fie că ne referim la partea dreaptă a creierului, fie la părțile mai vechi ale acestuia, inconștientul nu poate fi nicicând fixat sau limitat la o singură parte a corpului, el fiind conectat la toate instințele noastre corporale.

În ciuda tuturor dovezilor care demonstrează că există o relație între percepțiile noastre psihice și creier, rămâne important să ținem minte faptul că „psihicul este o lume a fenomenelor în sine, care nu poate fi redusă nici la creier, nici la metafizică.“¹³

¹² Vezi de exemplu G.M. Edelman și G. Tononi, *A Universe of Consciousness* și G. Hüther, *Die Welt der inneren Bilder*. Betty Edwards a scris o carte excelentă și utilă, numită *Drawing on the Right Side of the Brain*, despre cum să ne recăștigăm sau să ne desculțăm înzestrarea pentru desen. Pas cu pas, ni se arată cum să învățăm să avem încredere în abilitatea noastră înrăscută de a vedea și chiar de a desena un portret.

¹³ Vezi C.G. Jung, *Mysterium Coniunctionis*, Opere complete, vol. 14/1, Editura Trei, București, 2005 (scrisul italic îmi aparține).